



עלון תורני שבועי בעניני אגדה והלכה אקטואלית

פרשת ויחי

היפה:	י-ב:	ב"ש:	ת"א:	ניו יורק:	פריז:	לונדון:	קזבלנקה:	מפסירין:
16:24	16:17	16:36	16:33	16:27	16:45	15:43	18:10	ויקרב ימי
צאת שבת:	17:32	17:35	17:34	17:33	18:08	17:10	19:21	דוד למות
ר"ת:	18:07	18:10	18:07	18:00	18:28	17:27	19:53	

דבר ה' זו הלכה

מעובד מתוך ספרי הגרש"ז רוח שליט"א ראש המכון

בר מצוה כשנה מעוברת לנולד בחודש אדר פשוט

דבר ידוע ומפורסם שבשנה מעוברת שיש בה שני חודשי אדר החודש העיקרי הוא השני ולכן בו נוהגים דיני הפורים. ממילא צריכים להבין מדוע הנולד באדר ראשון יכול הבר מצווה שלו באדר ראשון ולא באדר שני?

ונקדים להביא שתיים מהמקורות בגמרא המדברים אודות שנה מעוברת.

בגמרא בבא מציעא (קב.) איתא: "המשכיר בית לחבירו לשנה, נתעברה השנה - נתעברה לשוכר. השכיר לו לחודשים, נתעברה השנה נתעברה למשכיר". והטעם שכשנאמר לשנה, הרי זה כולל את כל השנה עם כל החודשים שיש בתוכה, לכן כשהתעברה השנה התעברה לטובת השוכר. וכן פסקו הרמב"ם (הלכות שכירות פ"ז ה"ב) ומרן בשו"ע (ח"מ סי' ש"ב סט"ו). ובאם הזכיר המשכיר גם לשון שנה וגם לשון חודשים פסק מרן שחודש העיבור שייך למשכיר כיון שקרקע בחזקת בעליה היא עומדת. וכתב הרמ"א שבשוכר מלמד לבנו והזכיר לו ב' הלשונות לשנה ולחודשים, והתעברה השנה ולימד הילד גם באדר ה' אין חייב האב לשלם לו כיון שאין כאן את סברת קרקע בחזקת בעליה עומדת. אך מ"מ כתב קצות החושן שאם אין המלמד מעוניין ללמד באדר ה' אין האב יכול למנוע ממנו שכר שאר ה"ב חודשים כיון שגם עליו נקרא ונאמר שהוא מוחזק בעצמו.

סוגיא מפורסמת נוספת היא בירושלמי (נדרים פ"ו ה"ח. כתובות פ"א ה"ב) שכאשר חכמים קובעים לעבר השנה פוסקים בשמים כמותם ועל כן אף משתנה הטבע לפי קביעתם. ולכן הבא על הפחותה מגיל שלש וקבעו חז"ל שבשכ"ג נשארת בבטוליה, ואם הגיעה לגיל שלש באדר ועיברו את השנה נמצא שהיא חוזרת לקודם גיל שלש ובטוליה חוזרין.

נמצינו למדים שהחודש אדר הראשון הוא המעובר והוא התוספת, ואילו השני הוא העיקר.

והנה לגבי דין 'בר מצווה' שנחשב גדול ומצטרף למניין צריך שיהיה בן י"ג שנים שהרי כשמונים לשנים מכלילים את חודש העיבור בתוכו [והרי מונים לבר המצווה שנים ולא חודשים] וא"כ לעולם יצטרף להמתין עד אדר ה'.

ובאמת כך פסק המגן אברהם (סי' נ"ה ס"ק י') אלא שרוב ככל הפוסקים חלקו עליו וס"ל שהנולד בחודש אדר א' הוי חל יום הבר מצווה שלו באדר א' וכך מדויק בלשון השו"ע ועל כן כך העיקר להלכה.

ומכאן נבוא לדון בהנולד באדר סתם מה דינו. הנה הרמ"א באו"ח סימן נ"ה הביא להלכה את דברי המהר"ם מינץ שהוא נעשה בר מצווה באדר ב' שהוא העיקר. וכך דעת רוב ככל הפוסקים. אך מצאנו דעה מחודשת והיא דעתו של מהר"ש הלוי [בסימן ט"ז] שבר מצווה שלו תהיה באדר א'.

ויש לבאר טעמו של מהר"ש הלוי, שבבר המצווה הגורם המחייב הוא הזמן של הגברא שכיון שעברו עליו יג שנים הגיע לבגרות של בן י"ג המחייבת במצוות משא"כ לגבי שאר דברים [כדיני הפורים] החודש הוא הגורם והמחייב, ועיקר החודש הוא החודש ה' כמבואר.

ואם כי אין הלכה כמותו אלא כדעת כל שאר הפוסקים יש לעיין אם לכל הפחות יש להחמיר כדעתו לגבי הנחת תפילין שניח מאדר הא'? ובאמת כך מצאנו בתשובת בית שלמה [אה"ע סי' נ"ו] שיש לו להחמיר ולהניח כבר מאדר הא' וזאת מתוך שחשש לדעת המהר"ש הלוי.

ובספר ציץ אליעזר כתב שזהו אחד מהטעמים שנהגו כולם להניח חודש קודם הזמן, - נוסף על הטעם ששלושים יום הוא זמן ידוע לענין חזקה, - והוא כדי לא לחלק בין הנערים שגם אם יזדמן נער בר מצוה באדר הא' יניח לכתחילה החל מאדר א' שהוא חודש קודם, וכמנהג כל בני גילו. וראוי לציין דברי שו"ת שבת הלוי [ח"י סי' ק"ה] שלא יתחיל להניח בדיק חודש לפני כדי שלא יאמרו שזהו החודש העיקרי לדינא, אלא יתחיל יום או יומיים קודם.

אך לגבי שאר דיני בר המצווה כצירופו למנין וכו' התאריך הקובע הוא באדר השני וכשיטת רוב הפוסקים וכמבואר.

(שו"ת שש משור או"ח ס"ב)

חכמת שלמה

לקח ולימוד מן הפרשה על פי שיעורו של מו"ר הראש"ל הגר"ש עמאר שליט"א רבה של ירושלים

פרשתנו מספרת על הסתלקותו של יעקב אבינו ע"ה בסוף הפרשה. אך התורה בוחרת לפתוח את הפרשה במילים 'ויחי יעקב' - המדגישים את ענין החיים דווקא. דבר דומה ראינו אצל שרה אמנו שהפרשה בה מסופר על מיתתה נקראת: 'חיי שרה', והסיבה לזה כי צדיקים במיתתם נקראים חיים, ויתירה מזה כשהם מסתלקים הם מגיעים לחיי האמת, אז מתחיל אצלם החיים האמיתיים וכל שכן אצל יעקב אבינו ע"ה שעליו נאמר בגמ' יעקב אבינו לא מת.

בהמשך הפרשה מסופר על יעקב אבינו המברך את בניו לפני מותו, את יהודה הוא מברך שמועז יוצא מלך המשיח וכמו שהמשיח נקרא 'בן פרצ' הוא מברך אותו: "לא יסור שבט מיהודה ומחזק מבין רגליו עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים". את המילים "עד כי יבא שילה" מתרגם אונקלוס: "עד דיתא משיחא דדיליה היא מלכותא" - כי המלכות היא של מלך המשיח ואילו ישמעו כל העמים. גם ידוע שהמילים "בא שילה" הם גימטריא 'משיח'. ואחרי שאמר שיבא המשיח מיהודה ממשיך בפסוק שאחריו לומר ולדמו כיצד יבא מלך המשיח: "אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו".

אומר האור החיים הקדוש, שלטומאה והסטרא אחרא יש שתי בחינות כנגד הזכר והנקבה, והמשיח יבא אחרי ששתי הבחינות הללו יכניעו לגמרי. וכשיצאו בני ישראל ממצרים והם היו אז בדרגה רוחנית נמוכה כיון שעוד לא הייתה להם את התורה הקדושה ולכן יכלו לאסור ולקשור את העיירי שזה החמור הקטן שרומז לסטרא אחרא וזהו "אסרי לגפן עירה" ואילו "לשרקה" שזה רומז על לעתיד לבוא וכמו שכתוב בנבואת ירמיהו "ואנכי נטעתך שורק", יצליחו ישראל גם להכניע את האתון שזה הנקבא של הסטרא אחרא שהיא הרבה יותר קשה מהקליפה של העייר החמור הזכר.

כותב האור החיים על ענין זה דבר מבחיל: "הראוני בחלום בחזיון הלילה איך שאני נאבק עם הקליפה שכנגד הזכר של הסטרא אחרא ומכניע אותו וזורק אותו עמוק באדמה ולאחר מכן אני נאבק עם הקליפה שהיא כנגד הנקבה של הסטרא אחרא ואחרי מאמץ גדול וכביר הצלחתי להכניע גם אותה אבל לא בעומק כמו הזכר". הרי לנו דברים מבהילים שהרי הוא בעצמו כותב שזה הוא תפקידו ופעולתו של מלך המשיח והוא בעצמו עבר ופעל את זה ומכאן רואים בהדיה שהוא בחינת משיח שבדורו.

ומוסיף בעל האור החיים הקדוש על הפסוק: "כיבס ביין לבושו", שהרי בגד מלוכלך מכבסים אותו במים והוא מתנקה, והרי אנו התלכלכנו במשך הגלות בעוונות וטומאות וכדי לכבס ולנקות עצמנו לקראת ביאת המשיח צריך דווקא יין שזהו 'ינה של תורה' על ידי לימוד התורה בעמל וגייעה אבל אם חס ושלום לא לומדים תורה על זה ממשיך הכתוב "ובדם ענבים סותה" אז יהיה חלילה שפיקות דמים לפני ביאת המשיח.

אם כן עכשיו שאנו נמצאים בחבלי המשיח ככל שנלמד תורה בשקידה ובעיון אנו ממעטים שפיקות דמים והשם יגאל את ישראל עד כדי כך שכל הניסים שהיו לישראל במצרים לא יקראו ניסים מחמת שהם יראו כל כך קטנים לעומת הניסים והנפלאות שהקב"ה יעשה עמנו.

יוצא לאור ע"י 'המכון למצוות התלויות בארץ'

בראשות הגאון רבי שניאור ז. רוח שליט"א.

רבי עקיבא 4 אלעד. טל 03-9030580 פקס 039030891

מ"ל: b.m@macon.co.il אתר המכון: hamachon.co.il

עורך: הרב יחיאל רוח שליט"א.

מעשה אבות

רבי שלמה ניסים אלגאזי זצ"ל – י"ט טבת תמ"ב

רבנו שלמה אלגאזי זצ"ל נולד בעיר בברוסה שבטורקיה בשנת ה'ש"ע, לאביו רבי אברהם. בצעירותו למד אצל סבו ואצל רבי יוסף גנזו, רבי יוסף ששון ורבי מאיר די בוטון ביישיבתם בגליפולי. בשנת ה'שצ"ה התיישב בירושלים. ובשנת ה'ת"ו שב לאיזמיר שבטורקיה לשם הדפסת ספריו, במשך זמן שהותו שם מינהו בני הקהילה לרב ואב"ד איזמיר וסביבותיה שם יסד בית מדרש שיצאו ממנו גדולי ישראל ביניהם חתנו רבי אהרן לפפא ורבי חיים בר מנחם אלגאזי, שלימים היה רבה של רודוס. בין רבותיו היה רבי יחיאל בסאן ע"ה. באותה תקופה כת השבתאים צברו אז כח רב בקרב ההמון, רבנו היה מן המעטים שלחמו בשבתאי צבי שר"י ללא מורא ואף הריץ איגרות לכל קהילות טורקיה, בהן הוקיע את השבתאים, ויחד עם חתנו וחכמים אחרים החריס אותם וקבע כי יש לדון אותם למוות. אך מלחמה זו הביאה עליו רדיפות מצד השבתאים עד שנאלץ לעזוב את איזמיר.

לאחר שחלה הוסיפו לו את השם ניסים, ובשנת ת"ל חזר לירושלים שהייתה אז בתקופה של התיישבות גדולה של יהודים רבים שהגיעו לחונן את עפרה, מספר שנים קודם בואו לירושלים הגיע להתיישב בה הגאון הגדול רבי ישראל יעקב חגיז, לאחר שיצא ממקום הולדתו בפס שבמרקו ובדרך לארץ הקודש שהה בכמה מקומות ובהם באיטליה ובמקומות רבים בטורקיה שם עמד שם על סדרי הישיבות ועורר את החכמים איתם נפגש לעלות ולהתיישב בירושלים. השתדלותו זו נשאה פרי וחכמים מפורסמים וראשי ישיבות בחוץ לארץ עזבו משרותיהם ועלו לירושלים. ביניהם הוא רבנו שלמה אלגאזי וכן הרבנים רבי אברהם אבן חנניא רבי אברהם אמגו רבי שמואל גרמיואן ועוד.

כשהגיע רבי שלמה לירושלים נמנה על חכמי בית מדרש זה ובשנת תל"ג נתמנה לאב בית דין בירושלים. הרב חיד"א כותב עליו בספרו הנודע 'שם הגדולים' במערכת גדולים "הרב המפולפל והלא למשמע אוזן ששמעה נפלאות מהרב ז"ל והתבודדותו בעיניו" וכן "הרב הגדול המלומד בניםים וכו' ושמענו מזקני שער נוראות על הרב ז"ל ובשמים ממעל לחש"ב, לפי שלמד תורה לשמה ולא נהנה בכבוד התורה.

ביומנו של הרב חיד"א בסדרי הלימוד שלו נכלל ספר מעולפת ספרים בין ספרי המוסר שלמד בהם.

רבי יעקב ששפורט ז"ל כותב עליו "איש שהכל בו השקול כרובן של סנהדרין וספריו מעידים על רוב חכמתו ואחרים כיוצא בו שראויים שתשרה שכניה עליהם.

רבנו חיבר ספרים חשובים והרב חיד"א נתן בהם סימן שהם ראשי תיבות שמו של רבנו שלמה אלגאזי זלה"ה ש שמע שלמה - ביאור על התורה. ל לחם סתרים - שיטה על מסכת עבודה זרה. מ מעולפת ספרים - ליקוטים מספר הזוהר על בענייני מוסר וחילוקי לג' עמודים תורה, עבודה, וגמילות חסדים. ה המון רבה - מפתח לפסוקי תנ"ך הנדרשים במדרש רבה.

א אהבת עולם - דרושים ארוכים ונפלאים. ל תאוה לעינים - פירוש על ספר עין יעקב. ג גופי הלכות - כללי התלמוד וביאורים ללשונות הרמב"ם. א אפריון שלמה - חידושים על הש"ס. ז זהב שיבה פירושים על לשונות הגמרא והתוס' באגדות חז"ל. י יבין שמועה - ביאור על ספר הליכות אלי בכללי הש"ס. ז זקנת שלמה - על ספר העיטור וטור חושן משפט - נשאר בכתב יד. ל קלורית לעין - על קצת מאמרי חז"ל. ה הליכות אלי - כללי הש"ס.

בהקדמתו לספרו הליכות אלי כתב "כל ימי גדלתי בים ההלכה ואין בי כח להציג הדברים לעין הקורא שאם באנו לכתוב שיטות בכמה סוגיות יש לאל ידנו כמסר באוצרותינו אבל מה נעשה שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקין להעלות בעט ברזל כי מטה ידינו ובימי בחורותי בהיותי לומד בגליפולי ביישיבת הרבנים עם הרב רבי יוסף ששון והרב רבי מאיר בוטון ז"ל כתבתי בסוגית חרמש רנ"ה קושיות וגנבו הכתיבה ממני"

בנו רבי יום טוב זצ"ל מרבני איזמיר נפטר בשנת תפ"ז. נכדו הוא הראשון לציון רבי ישראל יעקב אלגאזי זצ"ל מחברם של הספרים, קהלת יעקב, ארעא דרבנן, אמת ליעקב, שלמי ציבור וחגיגה, ועוד ספרים רבים, נכדו הנוסף הקרוי על שמו הוא רבי שלמה אלגאזי שהיה רב ואב"ד במצרים כארבעים וחמש שנה והיה תלמידו של בעל הפרי חדש. נינו הוא הגאון המפורסם והראשון לציון רבי יום טוב אלגאזי זצ"ל מחבר ספר הליכות יום טוב על בכורות וחלה שנדפס בכל השס"ם.

נלב"ע ב"ט טבת תמ"ב בעיר הקודש ירושלים ומנוחתו כבוד בבית החיים שבהר הזיתים. על מצבתו נכתב "ציון היא קברת ארץ אחד מבני עליה גזע היחס והמעלה הנ' בק"י החכם המ' כהר"ר נסים שלמה אלגאזי נ"ע נלב"ע יום י"ט טבת ש' תקמ"ב זיע"א.

מילי הקסידות

הטעם שניטלה הכהונה והמלכות מראובן וניתנה המלכות ליהודה

בפרשתנו מסופר איך שבירך יעקב אבינו את בנים השבטים הקדושים אך את בניו ראובן ושמעון הוכיחם ולא ברכם, ולראובן אמר בדברי התוכחה "ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז, פחז כמים אל תותר כי עליית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה" ותרגם אונקלוס "ראובן בוכרי את חילי וריש תוקפי לך הוה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא כהונתא ומלכותא" דהיינו שאלמלא שחטא היה זוכה לבכורה כהונה ומלכות.

ויש לשאול בשלמא מלכות זה דבר נוסף על האדם שאפשר לתת לו ואפשר ליטול ממנו וכמו שמצינו בגמ' [פסחים סו ב] "אמר רבי מני בר פטיש כל שכועס אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים מורידין אותו" אבל כהונה זה דבר שבעצם האדם והיכן מצינו שמורידים אדם מכהונתו? ואם תאמר שהכהונה שניתנה לראובן היא תלויה בבכורה וכיון שניטלה ממנו הבכורה על כורחך שיינטל ממנו גם הכהונה. עדיין זה לא מיישב את הדברים שאם באמת כהונה זה דבר שלא ראוי שיינטל מן האדם או בהכרח שהיה צריך להשאיר אצלו גם את הבכורה [לצורך הכהונה שתשאר אצלו].

ויש ליישב דהנה הג' חלקים האלו הם מרומזים בפסוק דמה שכתוב "ראובן בכורי אתה" - הוא חלק הבכורה כפשטות הלשון, ומה שאמר לו "יתר שאת" - הוא חלק הכהונה ש"שאת" הוא לשון נשיאת כפים, ומה שאמר לו "יתר עז" - הוא חלק המלכות, כמו שכתוב "יתן עז למלכו", כפירוש רש"י.

ויש להבין מדוע לא אמר יעקב בפירוש לראובן על הפסד הכהונה לשון 'יתר כהונה' וכיוצא בו ומדוע הוציא לשון הכהונה בלשון 'שאת' שהיא מכוונת על נשיאת כפים, הרי נשיאת כפים היא רק עניין אחד מן הדברים שזוכים בו הכהנים ולמה נקט רק את עניין זה? אלא שרצה יעקב לתת טעם לראובן בזה שניטל ממנו הכהונה. שהרי אמרו רז"ל שכשהכהנים נושאים את כפיהם השכינה שורה בין אצבעותיהם ועל שכניה זו נאמר "מציץ מן החרכים". ואם כן מי שזוכה בכהונה ראוי שיהיו מעשיו מרבים ומגדילים את השכינה בעולם, והרי אתה על ידי שחיללת יצועי גרמת סילוק השכינה אם כן אין אתה ראוי לכהונה זו. ועל כן הוציא יעקב לשון הכהונה בלשון המורה על עניין נשיאת כפים.

אך יש להבין מדוע ניטלה המלכות מראובן כיון שחטא וניתנה ליהודה ומדוע את יהודה כן בירך יעקב, הרי גם יהודה חטא במעשה תמר, אלא בהכרח זהו מפני שעשה יהודה תשובה וא"כ הרי גם ראובן עשה תשובה וכמו שדרשו ז"ל בפסוק "וישב ראובן אל הבור" ששב לשקן ולתעניתו, ואמר לו הקב"ה מעולם לא היה אדם שפתח בתשובה כמך וא"כ למה לא בירך את ראובן? ואם תאמר שזהו מפני שיהודה הודה ברבים הרי כתבו התוס' [בגמ' מכות יא] שבזמן שהודה יהודה גם ראובן חזר והודה ברבים א"כ מה יהודה מראובן שלא רצה לברכו אלא אמר לו בני אין לך רפואה עד שיבוא משה, שכתוב בו "ומשה עלה אל האלקים" כמו שאמרו במדרש? ויש לומר שיעקב סבר שמעשה ראובן נוסף על החטא של חילול יצועי אביו כפשוטו שהוא עניין של חילול כבוד אביו, מתווסף אליו גם גדר חילול השם שנגרם ממעשה זה דכיון שבלבל את משכב אביו גרם בזה סילוק שכניה כנ"ל, שהיא עניין חילול קדושת שמו יתברך. וידוע שמיתה היא זו שמכפרת על עוון חילול השם וממילא לא מועיל לזה מה שעשה תשובה ועל כן אמר לו - משה שכתוב בו "ומשה עלה אל האלקים" הוא יברכך, כיון שבזמן ברכת משה יעבור זמן רב ממיתתך וכיון שיתכפר לך החטא תהיה ראוי לברכה.

עפ"י יבואר מה שאמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יהונתן על הפסוק בשמואל "נָאֵם דָּוִד כֵּן יִשִּׁי וְנָאֵם הַגִּבֹּר הָקָם עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב" שדוד על ידי תשובתו הקים עולה של תשובה, והרי כבר קדמו ראובן שעשה תשובה ואף ברבים כנ"ל?

ונראה לומר שדוד יותר הקים עולה של תשובה כיוון שהתשובה של ראובן נשלמה מכח תפילתו של משה שאמר "יחי ראובן ואל ימות" יחי בעוז"ו ואל ימות בעוה"ב. וכן מה שחזרו עצמותיו למקומן אינו מכח ההתרה שהתיר לו המקום אלא מכח תפילתו של משה.

עוד יש לתרץ באופן אחר דגם אם תאמר שעשה ראובן תשובה מכח עצמו אי אפשר ללמוד ממנו תשובה דכיון שאז היו ראובן ואחיו כדון בני נח שאינם מצווים על קידוש השם (וכמ"ש הרמב"ם בפ"י מהלכות מלכים ומלחמותיהם) א"כ מועילה תשובתו על חטאו מכח עצמו, וע"כ אי אפשר ללמוד ממנו תשובה על עניין זה דחילול השם אצל כל בר ישראל אלא רק אצל בני נח.

(מהספר שמע שלמה להגאון הגדול רבנו שלמה ניסים אלגאזי זצ"ל)

מדרג מצות הארץ הפרשת תרומות ומעשרות

חיובי ההפרשה

א. כל דיני תרומות ומעשרות חלים על הנשים כאנשים, הן בחיובי ההפרשה, במצוות נתינתם, בקבלתם ובאכילתם, וכן באיסורים ובעונשים. שונה הדבר לענין 'וידוי מעשרות' שאין נשים מחויבות בו.

ב. גם הכהן והלוי חייבים להפריש תרומות ומעשרות מפירותיהם ודינם שווה לישראל לענין איסורי טבל. אולם אינם חייבים לתתם לאחר אלא מפרישים ואוכלים לעצמם.

ג. יש מי שכתב שמצות הפרשת תרומות ומעשרות הינה מצוה 'חיובית', כלומר, הבעלים חייבים להפריש מן הפירות גם אם אינו רוצה לאוכלם משום שחובה עליו לקיים מצוה זו. אולם העיקר להלכה, שמצוה זו היא 'קיומית' ורק אם רוצה לאכול הפירות עליו לתקנם קודם.

ד. מן התורה אין חייבים להפריש תרומות ומעשרות אלא מהגדל בארץ ישראל, והתקינו נביאים שיפרישו תרומות ומעשרות גם בארץ בבל, וחכמים שהיו אחר דור עזרא, הוסיפו שיהיה נוהג גם בארץ מצרים, עמון ומואב (שלא טיהרו בסיחון), שהם המקומות הסמוכים לארץ ישראל. אכן, תקנת הנביאים והחכמים אינה אלא בד' ארצות אלו, אבל בשאר ארצות חו"ל לא תקנו, כיון שלא התישבו שם הרבה מעם ישראל. אולם בזמן הזה, המנהג שבארבע ארצות אלו אין נוהגים שם הפרשת תרומות ומעשרות. ויש מי שכתב שהרצוה לנהוג במדת חסידות יעשר במקומות אלו גם בזמן הזה.

ה. סוריא, [הם הארצות שכבש דוד המלך קודם שכבש את כל ארץ ישראל, כגון ארם נהרים וארם צובה ואחלב וכיו"ב], יצאו מכלל חוצה לארץ אולם לא הגיעו למעלת ארץ ישראל. לכן יש דינים שסוריא כארץ ישראל ויש דינים שהיא כחו"ל וחובת הפרשת תרומות ומעשרות שם אינה אלא מדברי חכמים. וגבולות סוריא הם: מא"י ולמטה כנגד ארם נהרים וארם צובה, כל יד פרת עד גבול בבל כגון דמשק, אחלב, חרן ומגבת וכיוצא בהן עד גבול שנער ואין בבל ושנער בכלל סוריא.

ו. יהודי שקנה קרקע בסוריא, מתחייב בתרומות ומעשרות ובשביעית מדרבנן. וגוי שבבעלותו קרקע בסוריא הפקיע אותה מקדושתה, וכל הגדל שם פטור מהפרשת תרומות ומעשרות, ואף אם היהודי ארים בקרקע של הגוי. וכן הקונה פירות מגוי בסוריא, בין תלושים ובין מחוברים, גם אם הגיעו לעונת המעשרות אצל הישראל, או אף אם היתה גמר מלאכת הפירות בידי ישראל, מכל מקום, פטורים מן המעשרות, כיון שהגוי בבעלותו על הקרקע הפקיע אותה מקדושתה.

(מעובד ע"פ ספר קצירת השדה לגרש"ז רווח שליט"א)

מישג בפרשת

אדם כשר

דינים מיוחדים נאמרו ב'אדם כשר', אלא שיש דרגות שונות לגבי ההגדרה של 'אדם כשר'.

ישנה הגדרה של 'אדם כשר' לגבי החיוב בכבודו - יש אומרים שהוא מי שאינו חשוד על שום עבירה, ולא על שום ביטול מצוה, ולא נשמע עליו דבר חטא, אף על פי שאינו גדול בתורה; ואינו כשר נקרא מי שאינו מומר, אבל עושה עבירה לפעמים לתיאבון ומניח לעשות מצוה בשביל טורח והוא מריקנים שבישראל שיש בהם תורה ומצוות.

ויש אומרים ש'אדם כשר' הוא זה שמוחזק בכשרות, שמחזר אחר מצוות ומעשים טובים, אף על פי שאינו חכם בתורה, ואינו כשר הוא מי שאינו רשע ואינו חשוד, אבל אינו מהדר אחר מצוות וגמילות חסדים ולהתפלל בצבור וכיוצא בו.

'אדם כשר' כזה שמת חייבים לקרוע עליו, וחייבים לבכות ולהתאבל עליו, וכל הבוכה ומתאבל על אדם כשר מוחלים לו על כל עוונותיו, בשביל כבוד שעשה לו, וכל המוריד דמעות על אדם כשר הקדוש ברוך הוא סופרן ומניחן בבית גזיו, וכל המתעצל בהספדו ראוי לקוברו בחייו.

ישנה הגדרה נוספת ל'אדם כשר' והוא לעניין נאמנותו לגבי איסורים. כגון לגבי איסור יחוד שהדין הוא שאשה אחת מותרת ביחוד עם שני אנשים, שהם כשרים. כפי הכתוב בגמרא קידושין דף פ' עמוד ב': "אמר רב יהודה אמר רב, לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו כי עשרה נמי לא הוה".

ונדגיש, כי כשר לעניין זה נקרא מי שבא לידו דבר עבירה וכפה יצרו. אמנם, יש שכתבו כי בימינו אין כשרים בהגדרה זו, אך יש האומרים כי קיימא לן שסתם אנשים כשרים הם לענין זה.

כמו כן נאמנות של אדם כשר מצינו לעניין לסמוך עליו בספק איסור כשראינו אותו שאכלו. כעין שמצינו בגמרא בחולין שעוף טהור נאכל לפי המסורת. וזה לשון הגמרא שם: "א"ר יצחק עוף טהור נאכל במסורת. נאמן הצייד לומר עוף זה טהור מסר לי רבי. א"ר יוחנן והוא שבקי בהן ובשמותיהן" עד כאן.

ופירש רש"י שם בד"ה 'במסורת' וזה לשונו: "אם זכור הוא באדם כשר שאכלו או שמסר לו רבו או צייד חכם שהוא טהור" עד כאן.

פנת המעבדה

אורז

האורז גדל בעיקר בשלוליות מים רדודים, לאחר קצירת ואסיף האורז הוא נכנס למחסני בנינים, ומשם למפעלי הייצור, לעיתים הוא משווק עם הקליפה מה שנקרא אורז מלא ולפעמים מקולף לחלוטין.

הפגיעה העיקרית של האורז היא בזמן אחסונו על ידי מזיקי מחסן.

בתהליך עיבוד האורז נותרת פעמים רבות בקצה הגרעין נקודה שחורה משאריות הקליפה וכדומה כל אלו אינם חלקים ואינם סימן להמצאות חרקים.

רוב ככל החרקים נמצאים בינות לגרגירים, והם מהווים את הגורם העיקרי לצורך בבדיקה. על כן צורת הבדיקה היעילה לעקרת בית היא להניח חופן של אורז על קצה מגש או משטח בצבע כתום, לפזר ולהעביר גרגיר אחר גרגיר ולראות שאין חרקים מהסוגים הנזכרים בין הגרגירים. באם יש אפשרות לבצע את הבדיקה על גבי שולחן אור, הדבר מקל מאוד את הבדיקה. (יש מכשיר שנקרא "קל בודק" לשימוש לצרכן הביתי והוא מומלץ מאד, מכיון שהוא משמש גם כשולחן אור וגם כמסננת. בזמן העברת הגרגירים מצד אחד למישננה, כל הפסולת והנשורת כולל החרקים נפלים למגירה תחתונה).

בזמן הבדיקה שכאמור היא בעיקר בין הגרגירים, יש להבחין ולהבדיל בין פגעים טבעיים וכנוכר לעיל, לבין גרגיר שנראה באמצעותו כתם שחור או לבן אטום. שלמרות שבדרך כלל כאמור לעיל כתמים מסוג זה הינם פגעיים טבעיים, ניתן בקלות לזהות אם מסתתרים שם חרקים באמצעות מערכת הגרגיר, כך שרק אם אינו נמנע הרי שזה פגע טבעי ולא חרק.

באם נמצאו חרקים באורז יש להסירם ושאר האורז מותר באכילה ללא חשש. באם נמצאו חרקים קטנים כגון האקריות, ניתן גם אותם להסיר בוודאות, אך יש להקפיד על בדיקה קפדנית מאד, ורצוי לסנן את כל האורז, כך שרק הגרגירים יישארו במסננת וכל החרקים הקטנים עם שאר הפסולת יצאו החוצה, ולאחר הסיון לבדוק שוב את כל התוצרת על גבי מגש, ובאם הכל נמצא נקי, מותר להשתמש באורז.

אם נראה בגרגיר כתם שחור אפשר לזהות אם מסתתרים בו חרקים על ידי מערכת הגרגיר אם אינו נמנע סימן שזה פגע טבעי ולא חרק.

אם נמצאו חרקים באורז יש להסירם ושאר האורז מותר. גם אם נמצאו חרקים קטנים באורז ניתן להסירם בבדיקה קפדנית ומתונה ועדיף לבדוק לאחר סינון האורז במסננת, ולאחר מכן האורז מותר באכילה.

בתום הבדיקה הוויזואלית, רצוי לערוך "בדיקת בטחון", שמטרתה לאשר כי אכן כל הגרגירים המחוררים או החרקים הוסרו, וזאת באמצעות הצפה של הגרגירים השבורים והמחוררים. את ההצפה יש לבצע כדלקמן: להכין קערה של כליטר מים, להמים בתוכה 3 כפות מלח, לשפוך את האורז בבת אחת לקערה ולערבב מיד את כל התכולה. את כל הגרגירים שצפו למעלה יש להסיר מיד (שאם לא כן גם הם יספחו מים וישקעו). בכך אנו מבטיחים הסרת כל הגרגירים הנגועים.



תולעי 'אורזיות' בין גרגירי אורז

מבזיל קו ההלכה

שאלה: צליתי שיפודים והנחתי אותם בתוך סיר פרווה. לאחר כמה ימים טיגנתי לחם שספוג בחלב ולאחר שהוצאתי את הלחם מן המחבת פגע הלחם בסיר השיפודים מצידו החיצוני, האם צריך להגעיל כעת את הסיר?

תשובה: אם נגע הלחם שספוג בחלב בסיר כאשר היה הסיר צונן, אין צריך להגעיל את הכלי כדי להשתמש בו. ואם נגע הלחם שספוג בחלב בסיר כשהיה רותח אם היה שישים כתבשיל נגר הקליפה החיצונית של הלחם אין צריך להגעיל את הכלי.

ביאור הענין: השיפודים שהוצאו מן האש כאשר נגעו בכלי הפרווה הבליעו בשר לתוך הכלי אך רק במקום המוגדר 'כדי קליפה' בתוך הכלי במקום נגיעתם.

אך לגבי הלחם החלב, שהיה מעל גבי האש קודם הנחתו בכלי שני לכו"ע מוגדר ככלי ראשון ואף לסוברים שגוש אינו מוגדר ככלי ראשון ולפי זה לכאורה כאשר נגע הלחם שספוג בחלב בכלי היות והיה רותח, לכאורה הבליע בסיר חלב (ואף אם היה הכלי צונן לש"ך ולט"ז הכלי צריך הגעלה) ואם כן הכלי בלוע מבשר וחלב שאינם בני יומם, וצריך להגעיל את הכלי, אך יש להקל בזה משום כמה ספיקות.

א. הכלי בלוע בשר כדי קליפה מן השיפודים רק במקום נגיעת השיפודים, ולכן כדי לאסור את הכלי בכדי לבשל בו דבר פרווה נצטרך להניח שהלחם שספוג בו החלב פגע בסיר במקום שנגעו השיפודים בכלי. אך מכיוון שהוא ספק דרבנן (שהרי נט"פ אסור מדרבנן) מאחר שאפשר שלא נגעו השיפודים במקום שנגע הלחם יש להתיר לבשל בכלי זה דבר פרווה. אך יש להעיר שהתיר זה

קיים רק כאשר היה הסיר צונן בשעה שפגע בו הלחם ובאופן זה הכלי בולע רק כדי קליפה מן החלב כדין תתאי גבר (וכדעת הרמ"א והש"ך בסימן ק"י) אך אם היה הסיר רותח אם חלב מוגדר כדבר שמן, אין מקום להתיר זה, שהרי נתפשטה הבליעה מן הלחם לכל הסיר משום שבליעה במקצת כלי כבליעה לכל הכלי. אך אף דבר זה הינו ספק ואפשר לצרפו לעוד ספיקות (כפי שכתב בש"ך סימן צ"ז סק"ב).

ב. בחלב נחלקו הפוסקים הראשונים האם מוגדר כדבר שמן (עיי' בש"ך סי' צ"ב סק"ג שמכריע שמוגדר כדבר כחוש, אך הט"ז סימן פ"ז סק"י נוקט שחלב מוגדר כדבר שמן) ולסוברים שאינו מוגדר כדבר שמן נפלט מן הלחם לכלי חלב רק כדי קליפה מן החלב שמעל גבי הלחם. ולפי שבליעה זו מועטת יש להקל לפי דעת השו"ע (סימן צ"ט סעיף ז) שסובר שכלי שנבלע בו איסור מועט אם כתבשיל שיבשלו בכלי זה יהיה שישים נגד הכלי מותר הכלי אף ללא הגעלה, ולפי דעת השו"ע אין אומרים אין אנו בקיאים בן כחוש לשמן ולא כרמ"א ואף שהספרדים נהגו להחמיר בזה (עיי' כה"ח סימן ק"ה ס"ק ס"ח) מכל מקום אפשר לצרף זה לעוד ספיקות. ובמיוחד כאן יש להתיר אף להרמ"א שכן החלב בלוע בלחם ובדבר בלוע סובר הש"ך שלא מחמירים לומר שאין אנו בקיאים להבדיל בין דבר כחוש לשמן (סימן ק"ה ס"ח). ומורינו הגרש"ז רוח שליט"א הוסיף שאף לדברי הט"ז שחלב מוגדר כדבר שמן במקרה שהחלב בלוע בלחם אפשר שאף לט"ז יוגדר חלב כדבר כחוש.

ג. היות ונפל חלב על מיעוט הכלי, אף אם נאמר שפגע החלב במקום שנגעו השיפודים אם הכלי היה צונן בשעה שנפל עליו החלב. אם חלב מוגדר כדבר כחוש יעלה שיש בליעת איסור רק במקצת מן הכלי. ואם אינו יודע היכן פגע החלב בכלי יש להתיר על פי דברי הפת"ש (סימן צ"ט סק"ט) שנוקט שכאשר יש איסור בלוע במקצת מן הכלי מותר הכלי מדין ביטול ברוב ואף שנוקט שאם יכול להגעיל צריך להגעיל. נקט כן לדעת הש"ך (סימן ק"ב סק"ח) שסובר שכלי שאפשר להגעילו מוגדר כדבר שיש לו מתירין ואינו בטל ברוב אך השו"ע חולק ואינו מזיק הגעלה.

מראות משמחת הכנסת ספר תורה ומעמד סיום הש"ס בביתו של מו"ר הגרש"ז רוח ראש המכון שליט"א



קו ההלכה והכשרות

בראשות הגאון רבי שניאור זלמן רוח שליט"א

הנהגות יום ביומו באורח חיים ויורה דעה * כשרות המזון * כשרות חו"ל
מצוות התלויות בארץ * חרקים במזון * טפילים וכשרות הדגים

03-7528999

פקס: 03-7528992 מייל: b.m@macon.co.il



המענה ינתן
ע"י רבני בית ההוראה
בשעות פעילות בית ההוראה
בשאר השעות
ינתן מענה על ידי הרבנים
המופיעים בתפריט

שעות פעילות
בית ההוראה

ימים א.ג.ה.

13:15-14:00 19:15-20:00

ימים ב.ד.

13:15-14:00 18:15-19:00

יום שישי

12:15-13:00

"הביאו את כל המעשר... ובחגגו נא בואת אמר יי צבאות אם לא אפתח
לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די" (מלאכי ג')

מצטרפים לבית המעשר!

הבית שלכם להפרשת תרומות ומעשרות כהלכה



תחת פיקוחו של:
"המכון למצוות התלויות בארץ"

להצטרפות

03-9030580 אתר: hamachon.co.il



שע"י 'המכון למצוות התלויות בארץ'
תרומות ומעשרות בדרך הנכונה והקלה